

KEMSEI ISTVÁN

A kritikaírás és az erről szólók nehézségei

Ez a lehetséges szöveg harmadik változata. Az elsőt túl fellengzősnek találtam, a másodikat túl lírainak. Úgy döntöttem, nem kísérletezem tovább, nincs értelme, s amúgy is: végleg kifutok az időből, és végül hoppon s szégyenben maradok.

Különben is: nagyon sokan próbálták megfogalmazni a kritikaírás ars poeticáját, mégpedig nálam jobban felkészültek, de mindannyian úgy jártak velem, mint én, aki mégiscsak botcsinálta, amolyan műkedvelő kritikus volnék.

Minden olvasás félreolvasás – állítják a felette okos posztmodernnek, és ebben nagyon is igazuk van. Nem hiszek az olyan kritikákban, amik a mű egyszeri vagy felületes olvasata alapján készülnek, mert az termékeny talaja az otromba félreolvasásnak. Egy-egy mű három-négyszeri olvasata, netán hosszas benső érlelési folyamata ugyan kész ráfizetés, de mindenesetre csökkenti a félreolvasat lehetőségét, azaz kellő alapja lehet egy, amúgy elérhetetlen objektív ítéletnek.

Azonban javíthatatlan idealistaként hiszek a mű lelkében, vagyis mindenben, ami a szöveg, a szavak, mondatok felszíne mögött rejtezik. Azaz hiszek abban a nem nyelvi állapotban, ami egyszeri és megismételhetetlen.

Merthogy minden valamirevaló műnek külön lelke van. A kritikus feladata, hogy a lehető legpontosabban ráleljen erre a sajátosan megnyilvánuló lélekre. Ez a legfontosabb. A dió kellő figyelemmel történő feltörése, ami talán előrevivőbb, mint a kompozíció, a szerkezet vagy a megfogalmazott nyelvi szintek összességének boncolgatása. Bármennyire fájdalmas, tudomásul kell vennünk, hogy még egyetlen kritika, alapos műelemzés sem ért fel a megbírált műhöz. Ez még azoknak sem sikerült, akik amúgy szuverén alkotóként a megbírálnál jobb minőséget hoztak létre.

Ezért szükséges a kritikus részéről a kellő tisztelet. A minap Kosztolányi tanulmányait lapozgattam. A Rilke-tanulmányban bukkantam rá az alábbi két mondatra. A második megállapítása szíven ütött. Íme az idézet, amelynek első mondata csupán előkészítője a konklúciónak: „Rilke az érzéseit a maga egészében közli velünk, a költői fölénye éppen abban van, hogy nem alkuszik, nem tágítja a kategóriákat, de úgy ad át mindent, mintha magából egyszerűen belénk helyezné. A közbenső út azonban sötét.”

Igaza van Kosztolányinak: a kritikus, ha lehet, tanuljon meg ebben a sötétben látni és írni. Valljuk be, nem mindig sikerül.

NOVOTNY TIHAMÉR

Nagy Árpád Pika laudációja

Nagy Árpád Pika művészetének elemi erejű újjászületése és kiteljesedése csak a ceaușescui Romániából történő áttelepedése után történhetett meg.

1990-től kezdődően megalkotta groteszkbe hajló torz világának fájdalmasan ironikus „kelesztett” figuráit, amelyek leginkább embrionális állapotú koravén homunculusokra, fej- vagy térszta-koponyaszerű lényekre (más esetekben önállósult testrészekre) emlékeztettek bennünket. Mit mondjunk, nem egy derűs világ!

A derű halvány visszfényét, bizarr fonákját csak a groteszk, szatirikusan gunyoros hangvételű, olykor a kultúrpolitikai célzásoktól sem mentes újabb keletű, álgaratúrászerű műveiben érezzük kicsinykét.

Alkotónk tisztán rátapintott (rámutatott) az egész nyugati posztmodern civilizáció megrendülésellenes, istenfélelem nélküli, identitásvesztett kultúrájára, a könyörtelen „valóvilágra”. Művei a mo-